

Centenari d'un patriota social

Esteve Albert i Corp (1914-1995) va néixer a Dosrius (el Maresme), fa cent anys

Historiador, poeta, dramaturg, creador dels pessebres vivents, arqueòleg, folklorista, resistent polític i apassionat de les cultures dels pobles ancestrals, la seva vida va ser «una biografia al·lucinant al servei de Catalunya», com va dir el professor mataroní Antoni Comas.

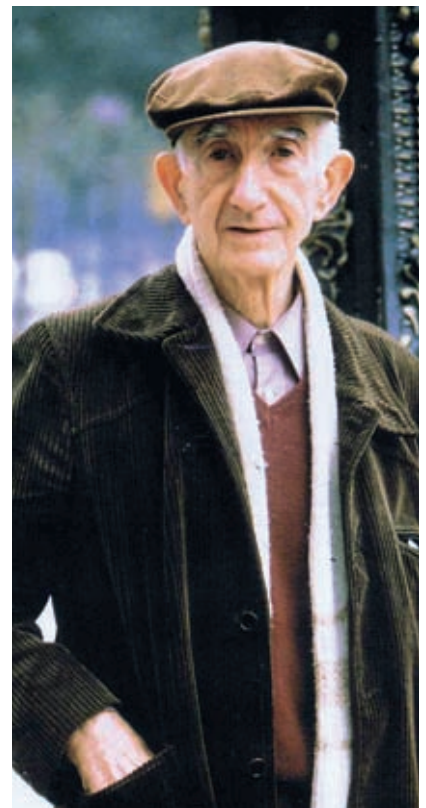
XAVIER GARCIA > TEXT

Tenia tota la raó el malaurat Antoni Comas (1931-1981), historiador i catedràtic de llengua i literatura catalanes a la UB, en definir la biografia d'Albert d'«al·lucinant», com també la tingueren tants altres amics i col·laboradors seus que intentaren definir el seu caràcter. Joan Triadú el veia «dotat d'una capacitat de dispersió gairebé desconcertant»; Josep Renui, paísà seu i col·laborador en afers teatrals al Mataró de la postguerra —i autor d'*Esbós biogràfic d'Esteve Albert*, editat per l'Ajuntament de Dosrius, el 1998—, trobava que era «l'home més sensible que he conegut»; Albert Manent —a qui Esteve Albert havia dit que coneixia trenta mil persones— el definia com «un boig que fa bitlles»; Ricard Salvat el qualificava de «gran utopista», i un servidor —que va publicar una llarga entrevista amb ell al suplement dominical de l'*Avui* el 18 de desembre de 1988— va referir-s'hi amb la paràfrasi «el penúltim franciscà».

Cal situar-se en el context familiar, social i polític de l'època de la seva infantesa i joventut, entre els anys vint i trenta del segle passat, enmig dels boscatges i hortes del seu Dosrius natal, a l'interior del Maresme i en una humil masia de pagesos, can Batlle. D'allí aprèn —com va dir el poeta lleidatà Màrius Torres— que «la terra no sabrà mai mentir». Allí coneix el que és treballar amb les mans, i la saviesa lingüística dels homes i dones del camp, entre les quals, i en primer terme, la seva mare, que li amolla una sentència que no oblidarà mai més i a la qual va ser sempre fidel: «Noi, tu a la idea!».

Per a Esteve Albert, aquella «idea» va ser una religiositat àmplia —va estudiar al Seminari de Barcelona llengües clàssiques, teologia i filosofia, amb el propòsit, finalment descartat, de fer-se

La seva mare li amolla una sentència que no oblidarà mai més, i a la qual va ser sempre fidel: «Noi, tu a la idea!»

MIGUEL ANGEL RILL, ARXIU AVUI.

>> *Esteve Albert, a Barcelona, el 1988.*

capellà—; una espiritualitat cristiana afermada en l'exemple de Jesús; un patriotisme social —compromès sempre amb la revolució humanista de la llibertat i de la justícia— i una cultura, local i universal, que va posar al servei de la Catalunya del seu temps, de l'endemà del final de la guerra a la seva mort.

Ja abans de la guerra, el 1932 i 1934, amb divuit i vint anys, el seu patriotisme social s'expressa des de Mataró

PÉREZ-REUS

>> Programa de mà de la representació teatral de *Bandera de Catalunya*, a Bellcaire d'Empordà, el 1988. A la dreta, Esteve Albert, a Sant Pere de Riu, Tordera, als anys seixanta.

amb la fundació —juntament amb altres companys— dels grups culturals i polítics Nosaltres Sols!, Palestra —que encapçalava Batista i Roca—, la Federació de Joves Cristians de Catalunya i Unió Democràtica de Catalunya. Són els anys en què, després de la proclamació eufòrica de la República, queda captivat per la personalitat del dirigent anarcosindicalista de la CNT Joan Peiró, assassinat per Franco el 1942. Peiró treballava a la Cooperativa del Forn del Vidre, a Mataró mateix, i va ser un exemple de sensatesa revolucionària enfront dels *incontrolats* de la FAI. Albert sempre el va admirar.

Tanmateix, en la joventut dels seus vint anys, s'arrisca, amb un petit grup de mataronins d'Estat Català, a baixar a Barcelona, el 6 d'octubre de 1934, a fer costat a Companys, president de la Generalitat, que havia proclamat, justament, l'Estat Català, però dintre de la Federació de Repúbliques Ibèriques, una proclama finalment frustrada per l'exèrcit i la Guàrdia Civil, que obliguen Companys a rendir-se, i l'escamot armat mataroní a no passar més enllà de Badalona, naturalment perquè els hi anava la vida. Aquesta odissea és contada al seu llibre *Quatre boigs de Mataró. Combat per Catalunya 1930-1937* (Rafael Dalmau Editor, 1979).

1936-1939: una vida encara més accelerada

Sense solució de continuïtat, arriba la Guerra Civil, el gran drama espanyol i català que fa tirar enrere les mínimes precaucions anteriors d'Albert i que, per imperatiu moral i deure humà i patriòtic, el porta a convertir-se en un guerriller, tinent de les Milícies Pirinènques d'Estat Català. Participa en els Fets de Bellver de Cerdanya, l'abril de 1937, per aturar el sanguinari *faista*, de sobrenom *El cojo de Málaga*, que acaba morint intentant l'assalt a Bellver. Ingressa també al cos de la Comissaria General de Ports i Fronteres de la Generalitat i, des del principi de la guerra, com a membre del Comitè Revolucionari de Dosrius, ajuda a salvar centenars de vides de compatriotes seus del Maresme.

Coneixedor com cap altre dels passos del Pirineu, entrant i sortint com si fos casa seva, sempre amagant-se de la

>> Portada del llibre *Obra Poètica*, d'Esteve Albert, Editorial Andorra, 2004.

En la joventut dels seus vint anys, s'arrisca, amb un petit grup de mataronins d'Estat Català, a baixar a Barcelona, el 6 d'octubre de 1934, a fer costat a Companys

policia del règim triomfant, que ja li tenia la mida presa, és quan la seva vida esdevé, més que mai, aquella «biografia al·lucinant» de què parlava el seu futur amic Antoni Comas. Exiliat momentàniament a França —per ser exactes, en el seu estimat Rosselló català annexionat—, és empresonat a Ondarreta el 1942, d'on és alliberat gràcies a un aval

del comte d'Alba de Liste, aristòcrata de signe catalanista que, tot i ser president de la Diputació de Barcelona en els primers temps de postguerra, ajudà el catalanisme clandestí, que era clarament el d'Esteve Albert.

Fins al 1947, la seva acció se centra a fer d'enllaç entre la Generalitat a l'exili, a París, i la gent de l'interior, una gent que es reagrupa, en el seu cas, al voltant del Front Nacional de Catalunya, creat ja a la capital francesa, el mateix 1939, per Joan Cornudella, Antoni Andreu Abelló, Manuel Cruells i altres, amb els quals Albert manté contacte i reunions, com la que celebraren el 1946 a can Batlle, on va néixer. En aquesta missió d'enllaç, Albert mira de posar d'acord el Govern de la Generalitat constituït a París —amb el president Irla al capdavant (amb figures com Rovira i Virgili, Pompeu Fabra i Joan Comorera, entre d'altres)—, el Consell Nacional de Catalunya, creat a Londres per Carles Pi Sunyer (amb exiliats en aquella ciutat, com Batista i Roca, els doctors Trueta i Bosch Gimpera, etc.) i el Consell Nacional de la Democràcia Catalana que, a l'interior de la Catalunya ocupada, presidia el dramaturg Josep Pous i Pagès.

És una missió finalment impossible, a causa de les dissensions polítiques i personalismes entre els dirigents exiliats i els de l'interior, com igualment impossible fou, entre 1947 i 1955, l'acció que Albert portà a terme a l'interior del país per crear un organisme unitari d'oposició al règim, cosa que intentà en múltiples contactes: de falangistes, carlistes i monàrquics als de la banda oposada, els derrotats més sublims.

1955: Andorra la Vella, el Rosselló i Occitània

Aquell any, amb dona i fills, decideix instal·lar-se a Andorra, on l'acull un grup de notables de les Valls, entre els quals hi ha Bartomeu Rebés, creador de l'editorial Andorra, que li permetrà realitzar una gran labor de promoció cultural i turística a banda i banda del Pirineu. El Rosselló i tot el conjunt occità n'és l'àmbit de dedicació més

intensa. Els fruits d'aquesta dedicació són amplíssims: dels Pessebres Vivents a Escaldes-Engordany a la creació, a Elna, del Grup Artístic *Pyrene*; del muntatge d'espectacles teatrals i musicals sobre la història i mites de Catalunya a l'impuls a moviments de Cultura Popular Pirinenca, com *Salut i Pau*; dels Cursos d'Extensió Cultural Universitària a Andorra al Museu d'Objectes de la Vida Pastoral; del Museu de Folklore i Artesania de les Valls a la creació de la revista *Andorra*; de les prospeccions arqueològiques del preromànic a la instal·lació del primer tele-esquí al Pas de la Casa i l'obertura del port d'Envalira; de la promoció dels Festivals Casals a Prada de Conflent a la iniciativa d'encendre altra vegada la Flama del Canigó, repartida per Sant Joan arreu dels Països Catalans; dels seus escrits a les revistes *Vida Nova*, de Montpeller, i *Tramontane*, de Perpinyà, al Festival de Poesia, en honor a Josep Carner, al Castell de Valmi i, finalment, de les «Converses catalano-occitanes als Pirineus» a tots els seus estudis i textos sobre història pirinenca, dels comtats catalans a l'expansió mediterrània, de les biografies de monarques i senyors

Participa en els Fets de Bellver de Cerdanya, l'abril de 1937, per aturar el sanguinari faista de sobrenom *El cojo de Málaga*

>> Placa a Esteve Albert i Corp, situada a la Casa Bauró, placeta Sant Esteve, d'Andorra la Vella.

<< D'esquerra a dreta, Esteve Albert amb Pau Casals al Festival de Prada, el 1953. Esteve Albert amb Josep Pla, als anys quaranta. Josep Reniu i Esteve Albert en una de les visites a l'escriptora Caterina Albert (Víctor Català), a l'Escala, a finals dels anys cinquanta.

a la cultura tradicional, de les restes megalítiques als camins ramaders, del catarisme al feudalisme eclesiàstic i de les abadeses de Sant Joan a la comunitat d'homes lliures de Puigcerdà, del segle XII.

«Girona aimada»

Talment com la bella sardana de Vicenç Bou, Albert actuà àmpliament a tota l'àrea gironina, de Lloret a Cadaqués, passant per Girona i Bellcaire d'Empordà, on s'estrenà, el 1979, l'espectacle *Bandera de Catalunya*, evocador de l'expansió catalano-aragonesa pel Mediterrani. Entre els quaranta muntatges teatrals i musicals en més de trenta anys, normalment a l'aire lliure, cal destacar *Sibil·la de Fortià*, a Castell d'Empúries; *Pessebre Vivent de l'Empordà*, a la badia de Roses i a Pau; *Història dels Reis d'Orient*, a la badia de Cadaqués; *Medea*, a Palamós, Lloret, a l'estany de Banyoles i Puigcerdà; *Les roques i el mar*, d'Espriu, a Empúries, i *Pyrene*, al castell de Montjuïc, a Girona.

Cal recordar, també, en relació amb les terres gironines, l'adaptació teatral que féu Esteve Albert de la gran novel·la *Solitud*, de Caterina Albert

(Víctor Català), de l'Escala, on morí gairebé centenària. Aquesta peça, sota la direcció de Ricard Salvat, fou estrenada al CAPSA, de Barcelona, el 8 de maig de 1954 i, posteriorment, al Teatre Monumental de Mataró, el 24 de juliol del mateix any, com assenyalà en el seu esmentat *Esbós biogràfic* el gran amic d'Albert, Josep Reniu, que hi actuà com a actor.

Al cap de pocs anys, en ocasió dels noranta de Víctor Català, l'obra es presentà —com a gran homenatge de Catalunya— a l'Escala, el 27 de setembre de 1959. Va ser una apoteosi de catalanitat i d'esperit empordanès, amb assistència de personalitats del món cultural com l'escultor Frederic Marés, l'advocat i escriptor Octavi Saltor, el biògraf Joan Oller i Rabassa, l'alcalde de la vila, el pintor Joan Massanet, el nebot de l'homenatjada, el músic i fol-

lorista Lluís Albert i, per descomptat, l'autor de l'adaptació.

El seu vincle amb l'Empordà continuà, el 1982, amb la participació a Figueres en el centenari del naixement del filòsof Francesc Pujols —gran amic de Dalí, com el mateix Albert— i amb el seu suport a l'Associació per a la Defensa dels Llocs Sagrats Ancestrals, que havia fundat, també a l'Escala, el 1983, l'activista ecologista Dídac Piñero.

Amb Albert no acabaríem mai. Ho saben tots aquells, a centenars, que hi van col·laborar. Va ser amic dels grans de la cultura catalana: Fabra, Pujols, Carles Cardó, Rovira, Carner, Peiró, Casals, Serra i Moret, Pla, Dalí, etc. Tot un homenot que, a través de la Comissió que celebra el seu centenari, formada per Jordi Pasques, Miquel Puig (Generalitat) i, entre molts, els mataronins Puig i Pla, Miquel Reniu, Francesc Rodon i Joan Pannon, l'olotí Santiago Vilanova i l'urgellenc de la Seu Lluís Racionero, tan vinculat també a l'Escala, posa en relleu, aquest any, aquesta personalitat de la nostra terra.

Xavier Garcia
és periodista.

Talment com la bella sardana «Girona aimada», Albert actuà àmpliament a tota l'àrea gironina, de Lloret a Cadaqués, passant per Girona i Bellcaire d'Empordà